

Matjaž Zorec

Kriza odvečnih ljudi

Pošast straši po Evropi, pošast presežne eksistence. Nihče je ne vidi oziroma je ne želi uzreti, ne predsednik sveta, ne komisije, ne kanclerka, ne prvi minister, ne demokratični socialist, ne ljudski strankokrat. Niti papež. Saj je monstrum pogoltnil še njega. Dvoje sledi iz tega. Prvič, da našteta gospoda nima niti najmanjšega pojma, kaj počne, kje se nahaja in kdo jih obdaja. Da mislijo kljub temu in z vso komaj pojmljivo nezaslišanostjo in obenem prav zaradi tega nevedenja svoje početje siliti dalje, nekaj loterijski hojladri, dajmo tole probat, pa da vidimo. Severnjakom bomo rekli: Glejte, tako in tako je, če ne boste tega in tega, se boste spremenili v tiste majmune dol na jugu. Južnjaki pa ... No, ti tako ali tako nikoli niso počeli drugega, kot živeli prek svojih zmožnosti, tj. kofetkali in čvekali na nepotrebnih delovnih mestih, potlej pa podremavali na svojih nezasluženi prijetnih dvoriščih nezasluženi lepah bajt. Niti milega mediteranskega podnebja si niso zaslužili. Slišite, zdaj boste pa le morali živeti, kakor si lahko privoščite, če ne ... Apokalipsa, pride bavbav in vas kastrira. Vi brezdelneži, cigani in komunisti. In v tem je drugo. Ta operativni angelski zbor očitno meni, da je njihovo ziheraško eksperimentiranje edina možna varianta obstoja, alternativa pa kratko malo vesoljna dezintegracija.

Takšen *déjà vu*, vedno nekaj straši po naši nemrtvi gospe. Huni, protestanti, razsvetljenci, komunisti in Grki, antični inavguratorji evropejske epopeje in njeni balkanski krvniki. Njena Ekstaza je smrtni gon, hirajoč v svoji neumrljivosti. Na mašine priklopljeno životarjenje brez lastne moči in želje, to je naša draga kraljica v krsti temnih stoletij. Zlato sonce nas še zmerom žge, evropske mrličke, mumificirane vampirje, in Beethov-nove najlepše vrstice so prevratene v farsično jodlanje brez besed, pomena, govore.

Pa koga na tem svetu to sploh briga, mislim ta vukojebena provinca nekje med Rusijo, Muslimani in odprtim oceanom. Evropejska tragika

niti ni več njena totalna globalna nemoč, avizionarska impotenca, temveč to, da gospodujoč ji ameriški pankrt postaja prav takšen. Lepa, o lepa bo smrt Amerike, kakor upokojen general s svojim zastarelim konvencionalnim orožjem bo legla v puščavsko nevihto itd. Crkovanje ZDA je crkovanje EU in bližnjebodoči primati se ne vmešavajo, zgolj mirno in samozavervano čakajo, kdaj se bo tale zahodnjaška agonija vendarle blagovolila stegniti.

Ni le politična kasta tista neozdravljivo nagnita, brez kančka samopodobe o padanju v lastno propadanje, nič manj niso zatrohne njene parapolitikantske institucije *à la* IMF, OECD, bonitetne agencije itn., te nevoljene nejevoljne diktatorke, braniki demokracije, svobode in nestabilne finančne cirkulacije. Saj, saj, itak, toda ne ustavi se v teh kronskih globalnih organizacijah, na vsakem še tako celičnem členu, ki vzdržuje položaj, kakršen je, oziroma želi z avtoapologijo krizne razmere razkritziti tako, da na ravni vsakdanje jebe krizo še pogloblja, kot bi se dalo poboljšati in okrevati le prek nove degradacije iz slabega k slabšemu. Treba je zgolj obrniti, še kriznejši od krize so ti njeni reševalci na križevi poti proti ... – nihče ne ve, čemu, kaj in kdaj bo vendar napočil brezkrizni potlej. Tako npr. tudi do zadnjega vlakenca amerikanizirana menedžerska ringaraja vpeljuje te zahodnjaške biznis modele, katerih svojevrstne brezumne motivacijske delavnice za zaposlene so amodrotna newagerska preseravanja, tako blesava, da je res pretežko nasesti njihovemu verjetju v takšne nebuloze brez najbednejšega izločka od kakšne kolikor toliko ideje. Najbrž še sami sebi ne verjamejo s temi grotesknimi načini dela oziroma so samozavervano zaslepljeni do mere, ko gospodje cesarji vede ignorirajo svojo goloto ali kar odrtost ter imajo svojo brezkožno nagost za najelegantnejše armanije. Če je njihovo ignorantstvo zavedno, so zahrbtni hipokriti brez jajc, če ni, so mentalni bebeci. No, oni zaposleni jih z iskrenimi otroškimi očmi že vidijo za to, kar so, pa z lastno apatijo in brez direktne sile subtilno šikanirani po oni pretanjeni nadjazovi sadistični metodi, po kateri jim napake in spodrsrljaji niso očitani odkrito, marveč se morajo nenehno žreti in kriviti sami pri sebi ... Krasni dobri stari svet, komu boš manjkal, kdo te bo pogrešal in ti prižigal na Kitajskem skupaj zlimane elektronske svečke.

Da ne bomo prepreroški, je treba še malce zožiti fokus in pozumirati zrenje. Med romanesknimi tipi velikih ruskih romanov, tega tudi ob najslovanofilejši ideologizaciji najodličnejšega evropskega kanona, je eden najpomembnejših pojavov t. i. odvečni človek. Od brezdelnega oblomovskega plemiča prek obubožanih aristokratov, ki izničujejo dediščino za dediščino, delirijskih mladeničev z na videz ekscentričnimi idejami vse do bolnega, hudobnega, neprivlačnega človeka, utelešenega v podtalnežu.

Ti posebneži, že tedaj prepoznani kot povsem otipljive skupine v socialnem tkivu, oziroma njihov položaj napram ostalim družbenim razredom danes postaja ali je že postal dejavnik prihodnosti, ki je, če so prihodnost ljudje, tako kot slednji – kaj, odvečna.

Danes to niso več propadajoči modrokrvneži ali cinični eksistencialisti z izjemnim uvidom, marveč ne manj ne več kot pokolenje dozdašnjega najštevilčnejšega srednjega razreda, buržujproletarcev, zaposlenih državljanov, kakor se jih že imenuje. Poleg zimzelenih, ptičje čivkanih prepotratne javne porabe, nezagonjenega gospodarstva, nefleksibilne delovne zakonodaje itn., itd. je tem kataklizmam enaka alarmantna stopnja brezposelnosti, pravijo. Sodobna brezposelnost, ki jo je treba prevesti v – nezaposljivost. Ideja je v tem, da dandanašnja brezposelnost ni simptom, katerega bo ta ali oni za to usposobljeni veliki vodja s temi in temi ukrepi pozdravil in vsi skupaj bomo z delom in jelom zakorakali v neko novo *new deal* prihodnost, ampak stanje brez povratka in pred sedanjo pričujočnostjo že razodeta prihodnost. Pomeni, ne manko delovnih mest za nesrečne mlade ljudi direkt s faksa na zavodu, ne, da ti isti ne znajo delati ali sploh ne delajo ničesar, ne, pomeni dejstvo, da s svojimi sposobnostmi, željo, močjo in delom v današnjem realnem času, realnem življenju, realnem trgu dela niso zaposljivi, ne kot momentalna in odpravljava lastnost, temveč njihovo bistveno določilo kot tako. Prekarci, s kot kartezijanski dvom edino zagotovostjo v konstantni negotovosti. V dani strukturi ne morejo postati subjekt, so nekakšni presežni objekti, oddvojene fekalije meni nič tebi nič navkljub jalovosti znotraj realpolitičnega sistema obstajajo dalje. In stanje, v katerem ne moreš poustvarjati, kaj šele soustvarjati ali ustvarjati tega sveta, pomeni sicer že res takole fizično in živalsko biti, toda dejansko je to bitje v bistvu – ne biti. Si in hkrati nisi. Živ, a v prazno. Neživ životarec. Zombi. Dobesedno.

Vstanimo, v mrtvosti zakleti. Vstanimo kam? Obstaja mesto vrh zemlje? Najštevilčnejši so nemara prav zato iz humanistične in družboslovne sfere, ker drugega kot izreči Stop, ustaviti se in premisliti, od kod, kje in kam, kaj se dogaja, kako je do tega prišlo, kdo sploh smo, se menda ne da. In seveda, takoj potem biti ožigosan za brezdelneža, hipsterja, salonskega levičarja, kampirajočega klošarja pred borzo, v utopiji utopljenega mešalca zraka brez zveze z življenjem, delom, preživetjem, družino in škrtuharskimi karticami za popust pri sosednjem trgovcu. Mar res? Imajo prav ti privilegirani bentači čez ne tič ne miš ljudi, potvorjeni v sistematizirano utvaro brez resničnih pravic, svobod in možnosti, v tem pretanjeno poegalitarjeni z osovraženimi, vsak svoj cigel v zidu ...

Predpostavimo, da med odvečnimi obstaja nereprezentativen posameznik, in že njegova drugost proti ostalim večinskim, kot priseljenčeva pred avtohtončeva, pove precej, s kolikor toliko normalno službo in plačo, za razmere in standard ni pretirano o njej misliti kot o skromni, da živi sam na svojem, praktično v najemniškem stanovanju, saj so vsakršni krediti in nakupi stanovanja, hiše itn. bolj ali manj sanjane pravljice. Ko poravnava vse svoje stroške, bivanje, plača položnice, zavarovanje, si boggedaj kupi kako knjigo v antikvariatu, ker si novejših izdaj itak ne more privoščiti, mu ostane manj od pljunka, s katerim mora preživotariti do naslednjega meseca. Paštete, tri dni star kruh in kakšen pir zvečer, ki je itak dovolj, da se ga diskvalificira kot pijanca in absolutnega krivca za lastno bedo, kaj se pa naceja, naj gre h kakemu guruju na poslovni tečaj in ustanovi podjetje. Kot da jim ne bo nikoli jasno, da podjetništvo, legalizirano dobičkonošenje, profitiranje iz nič niso ultimativne mokre sanje slehernega smrtnika. Slednji želi bolj ali manj delati, za kar se čuti poklicanega, in dostojno živeti ali v teh časih zgolj preživeti.

To zadnje je realnost teh ljudi, šiht na začetku odstavka pa bolj ali manj vnaprej propadla sanja. Saj bi šel človek fizičariti, pa kot vse kaže še za Bosance in Albance gradbenike ni več posla, čeravno si za razliko od njih kot državljan Slovenije in Evropske unije menda lahko obeta tistih par sto evrov, ne da bi te policaji neplačanega zapeljali tja dol na južno stran Kolpe.

In med temi nedonošenimi ljudmi je najnedonosnejši človek – umetnik. Sama beseda je že onstran psovke, kot da je sploh ni več mogoče izreči brez vnaprejšnje negacije, pa še negirati se je ne da zares, saj je pred vsakršno pozicioniranostjo itak vnaprej smatrana za neresno in nerealno, kakor v neoznačenih narekovajih. Nikakršni nič za nikogar, tako nekako je situiran v telih nakriziranih časih, kolikor je sploh možno definirati pojem, saj je t. i. umetniškost danes praviloma v istem nemrtvem stanju kot njeni tvorci, konceptualna pozicija med kot samozavedno teorijo ter premestitvijo slednje v takšno ali drugačno utelesitev, odvisno od medija oziroma multimedija. Žleht jeziki bi temu rekli nikakršen filozof se spari s sfaliranim ustvarjalcem, potlej pa nastane neka performativna inštalacija.

In prenoro nadaljevanje, skržiti to fluidno umetnostno oznako do skrajnosti, odvečneža med odvečneži, do one relikvije od umetnika, čigar medij je jezik in obrt pisateljjevanje. Ne čisto brez sarkazma bi lahko pripomnili, s kakšno osupljivo lucidnostjo mu čas, v katerem živi, skoz davnega in odpisanega Wertherja suflira, kam naj se da. Zvezdniške eminence na stran, saj že etablirani in zlahka izdajljivi pisci jamrajo, kako bi samo ob pisanju živeli kot brezdomci, nikar one druge uboge neznane pare, ki si od

pisanja obetajo največ, kar si pesnik lahko, življenje po življenju. V tem prvem pa dodobra spoznavajo, da človek že res ne živi samo od kruha, da pa na neki v geografskem smislu depresivni točki postane tole naše od dosežkov kapitalizma blagoslovljeno življenje eno samo živetje za zgolj kruh. Oni drugi, v psiho prenešeni pomen hitro pritakne svoj gobec in začne popadajoč naskakovati vsepovsod.

Pa dobro, piscem je bilo vedno hudo, ne sicer vsem, a premarsikdo je bil navajen vse prepogosto občevati z ježem, kakor lepo poslovenimo neki izrek iz južnih krajev. Če je bil kdo kdaj na vsakokratnem hkratnem svetu odveč, potlej so bili to pesniki in umetniki, vsaj dovršen del njih. Da ne bomo preveč sočutni s sabo ter v izogib pretiranemu patetiziranju, kar izpišimo: eksistenca pesnika ni bila še nikoli tako prekrita z eksisten-co slehernika. Danes zadobi status tega na rob odrinjenega odvečneža vsakdo, kdor stremlji k nezaslišanim privilegijem, ki jih neizobraženo teslo jemlje za samoumevne, čisto običajne nerazkošne bivanjske prostore, socialno in zdravstveno varstvo, minimalno gotovost, spricho katere ni treba zašvicati ob vsakem novem nenadejanemu strošku, in pod tem vsakim ne mislimo nezaposlenega parazita, temveč najobičajnejšega delovnega človeka. V one ostale individualistične ostudnosti se niti ne bomo spuščali, npr. tudi če za voljo argumentiranja sprejmemo brezposelno armado za lenuharsko lumpendrhal, kaj naj kot družba z njimi storimo, naj jih pustimo pocrkati na pločnikih, naj jih strpamo v posebne prostore, koder bodo blagovolili crkovati stran od naših še nalimanih čigumijev očiščenih ulic, ali naj jih koncentrirano utaboriščimo in minimalno vzdržujemo pri životarjenju, svoje otroke pa vodimo na ogled v te homološke vrtičke ter jih kastracijsko strašimo, vidiš, če ne boš delal natanko tega, kar ti jaz pravim, da je pravo delo, boš takšen kot tale podčlovek.

In tudi oni delavni ljudje niso tako zelo odtujeni statusu odvečnega, saj so nenehno pred grožnjo, da bodo postali tehnični višek, češ: Če ne boš ti, bo pa takoj naslednji za tabo, vrsta je dolga, ter s tem na neki način dejansko že narejeni za odvečne, sploh pa je njihovo delo zažrto globoko čez uradne ure, zaradi česar svoj posel opravljajo naprej doma, brez dodatkov in zastonj. Z njimi se množica odvečnih ljudi nesluteno razširi, zaobjemajoča tako rekoč prav vsakega tako v delovnem razmerju kot tistega brez tega privilegija. Kakšna škoda za naše protikrizne operative, rodili so se v napačnem času; kje so tisti zlati časi, ko se je presežne ničpride preprosto zaslužilo ali kratko malo usmrtilo, uboge pare rešiteljske se ti zasmilijo v dno duše, če jo odvečen človek sploh ima.

Naj nič ne zavede, kajti težka in boleča resnica je: vsi ti, mi vsi, marginalni pesniki, delavci za tekočim trakom, pisarniški komercialisti,

diplomirani kulturologi, dobrovoljni prostovoljci, vsi so in smo dejansko – odveč. Odveč za ta svet in čas, za geopolitične razmere in finančne trge, odveč za vladajoče varčevalce in opozicijske odrešitelje, odveč za vse prej, za zdaj in za potlej, odveč za sistem. Sistematično poodvečeni, brez zlobnega drugega, nekih zarotniških kapitalistov ali zlobnih tehnokratov ali nevidne invazije Nezemljanov, odvečni čisto samo po sebi, kakor brez posredovanja, kar tako, za nič. Nenačrtovano in kot neizbežno, brez alternative. Res se človek dojema, kot da bi največjo uslugo vesolju storil s svojim izginotjem.

Kako se vesti, če je smrt kot izbira smrtni greh in nimaš skomin ustanavljati biznisa, krasti patentov, jih populistično lišpati ter prodajati kot edine življenja vredne reči. In posebej, ker smo tule brez povratka zaprečeni s poezijo, kaj in kako poetizirati. Odgovor je identičen, najprej in predvsem biti in pisati naprej. Ne podleči skominam po predrugačenju. Če je obstoj greh, potlej obstajaj grešno. Če je greh delo, sploh tisto pesniško, potlej je zrcalo resnice.

Od tu, obstalega obstajanja in nadaljevanega pisanja, je možna samo še radikalizacija lastne pozicije. S sebi enakimi zapopasti lastno odvečnost, jo gnati naprej do poodvečenja. Postati ničta točka, na kateri vse ostalo utemeljuje svoj obstoj, z distanciranjem, mistificiranjem, demoniziranjem. Paradigmatizirati pozicijo in v nekem neujemljivem, vedno že prisotnem momentu totalno spodnesti ničesar več zmožne nujneže. Res naj prav nič ne zavede. Kajti ničesar niso zmožni. Kastrirani so. Njihova absolutna samokritiška slepota je kokodakanje stran od tega zanje nesprejemljivega dejstva. Njihova kastracija je njihova groza, travma, njihov poraz, kastracija odvečnih, pač kastracija kastracije. O, krasno se poje ta dialektika. Znanost logike ne zna zatajiti. Zmerom ima prav, božanska atributka.

Malo manj abstraktno – ne se sramovati lastne odvečnosti, tudi če je nezakonski izrodek v sramoti izrojen. Morda res nima garanta in ne ve, kam in kako, toda ziheraštvo njenega nasprotja, to povsem aperspektivno politiziranje brez kakršne koli izvirnosti, vizije, stremljenja k boljšemu ter zmerom vedno eno in isto vračanje k neki fantomski stabilnosti, njihov izgubljen kompas je tisto zares nezavedno šlatanje. Ali pretanjenje, ne se sramovati sramu. Kdor je brez sramu, je brezsrarnež, kar bi bil za sedanjjo oblastniško strukturo pravzaprav dobrodošel kompliment, ker je tudi v svoji najbolj cinični varianti predvsem idiotska, in pri tem ni mišljen oni lepi miškinovski idiotizem, temveč povsem klinično. Neobzdljivo najprej neznanje, potlej nepoznavanje in končno absolutna nevednost. Res, morda nimamo ničesar, a njihov nekaj, njihovo vse je izvorni nič. In spet smo podialekizirali, postali negacija negacije.

In kaj naj pesni pesnik, ustvarja umetnik? Tisto, kar ti, tista najvrednejša peščica, ustvarjajo in pišejo, odkar obstajajo, nenehno revolucionizirajoč moduse dojema. V danem praktičnem momentu najodvečnejšo literaturo vseh časov, več kot odvečno, nezaželeno umetnost naj izpisujejo, kajti šele na točki nezaželenosti se odvečnost konstruira kot subjekt, negativen subjekt. In literatura, umetnost vobče, ima to kratko malo božansko moč, da s samim vznikom v vse vnaprejšnje in vse vnažajšnje smeri že udejanji svojo protiprotiodvečno pozicijo, stoji in obstoji kot nepovraten dogodek, ki ob zaobjetu prepomeni in prevrati sleherno dogajanje, kar je vendar funkcija tiste resnice, kateri so zafiksanci z metafikcijo odrekli obstoj. Vsako tako delo je triumf samo na sebi ter pripomore in bo pripomoglo k vsem morebitnim nadaljnjim dejanskim zmagam, zmerom tako ali drugače kažipot in opominjanje na poti proti cilju ter obratno, tudi samo odprto za novo in novo opominjanje.

Ne si pustiti pametovati o tem, kakšno naj bo, da bo le ugodilo okusu in se kolikor toliko prodalo. Najobetavnejša dela so na jalovi sceni, saj koliko je knjig, koliko umetniških del, koliko pesmi, ki izparijo kri, razdušijo dušo in infarktirajo srce ali implozirano predručajujejo literaturo kot tako, neobjavljiva dela. In resnično subverzivna knjiga bi bila tista, katere izdajo bi prepovedala ta ali ona cenzura. Takšna bi se najbrž tudi precej dobro prodajala, krasna kapitalistično obscena misel, kako zaslužiti s sebe uničujočim delom, poslednji revolucionar, kapital.

Tako ostane drznost preobrniti do konca. Potemtakem torej danes biti odvečen človek ne pomeni biti rakav člen sodobne družbe, ki jo je treba tako ali drugače ozdraviti teh kužnih, nikamor spadajočih nekompatibilnežev. Ravno nasprotno. Če je v izpisanem vsaj kanček resnice, potlej biti odvečnež ne more biti drugega od rešitve problema, zdravila, prvega odrešitvenega znaka, podobno kot cepivo sprva pravzaprav okuži. Kajti če je nezaposljivih vse več in množica odvečnežev raste kot grški dolg, se da v tem razbrati napoved, da bomo nekoč odveč prav vsi oziroma bodo oni apostoli, živeči popolnoma v skladu s svojimi blagostanskimi zmožnostmi, preroki absolutnega prava, oslepljene papige oziroma še manj, saj se tudi papiga tu in tam nauči kake nove besede, v tako zanemarljivi manjšini, da ne bodo zmogli drugega kakor skladno s svojo hlapčevsko naravo konvertirati v – odvečnost.

In ko bomo odvečni vsi, ne bo odveč nihče več. V nas je čas, ko bo človek človeku – človek.

V tem je še edina preostala moč tele naše prastare evropejske kulture. Da je bila zmožna inavgurirati te ideje o lepem in dobrem, svobodi, enakosti, četudi jih tu in zdaj, s hitrostjo in smerjo, v katero zgrmeva, sama ni

zmožna udejanjevati. Ta tehnokratska in birokratska žalost brez kakršne koli ljudske kaj participacije, niti asociacije nima več na voljo, stremljenje in želenje teh, ki naj bi jih usmerjala po lastnih kvazievropskih standardih, nima zveze z realnostjo, in potlej se še čudijo, zakaj neki to njihovo ljudstvo cepeta in divja in zahteva neke totalne nemogočnosti. Kaj danes tule s svojim ravnanjem ve o največjih dosežkih na nekdanj, dolgo dolgo nazaj najbolj razvitem koščku sveta. Vem, zaradi njihove nezamisljivosti jih je treba ponoviti in ponavljati, obskurne domisleke o svobodi in enakosti vseh in vsakega posebej, o univerzaliziranem dobrem. Ja pa če časi niso temu primerni, je ja treba najprej stabilizirati razpuščeno finančno orgijo, enakost in svoboda bosta že še lahko prišli na vrsto. Nezaslišana in v brezumju zamrzla evropska dediščina. Njena resnična neprecenljivost je v tem, da so bili nedavno in so še na primer Arabci bolj evropski od Evropejcev.

Domači nosilci najlepših in najboljših evropskih dosežkov pa so antagonisti vladajoče evropske politike, tu in zdaj edini pravi Evropejci, ti propadli južnjaki in njihovi, naši neumorljivi protesti. Ti brezdelneži, ki nočejo in nočejo dojeti protikriznega evangelija, trošijo, česar nimajo, in nimajo blage veze o ekonomiji, najempiričnejši znanosti vseh časov. Saj se njihov boj za pravico zase čudovito prekrije z bojem za oni vobči prav, kakršen se je nekoč neugasljivo zaiskril v vznesenih sanjah najbriljantnejših evropskih umov. Ti zadnji braniki vsega najboljšega, kar se je rodilo, izrodilo, pa prav zaradi njih še ne zamrlo na tej provincialni celinici. Odvečni ljudje.

Naj bo konec ubran z začetkom.

Odvečneži vseh dežel, združite se.